

В. П. Каткова, Донбаський державний технічний університет

**ВИКОРИСТАННЯ КОМПЛЕКСУ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ
ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ
ПОЗНАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ-МЕНЕДЖЕРІВ**

Каткова В. П.

Використання комплексу творчих завдань професійного спрямування в процесі організації позанавчальної діяльності студентів-менеджерів

Стаття присвячена розгляду сутності поняття позанавчальна діяльність студентів-менеджерів, в процесі якої організовано формування та розвиток комунікативних якостей, які характеризують професійну діяльність менеджера. Комплекс творчих завдань професійного спрямування який використовується під час організації позанавчальної діяльності студентів-менеджерів виступає основним інструментом та містить в собі завдання на розвиток вербальних та невербальних навиків спілкування.

Ключові слова: позанавчальна діяльність студентів-менеджерів, творчі завдання професійного спрямування, вербальні та невербальні навички спілкування, комунікативні якості, професійне спрямування.

Каткова В. П.

Использование комплекса творческих задач профессиональной направленности в процессе организации внеучебной деятельности студентов-менеджеров

Статья посвящена рассмотрению сущности понятия внеучебной деятельности студентов-менеджеров, в процессе которой организовано формирование и развитие коммуникативных качеств, которые характеризуют профессиональную деятельность менеджера. Комплекс творческих задач профессиональной направленности, который используется во время организации внеучебной деятельности студентов-менеджеров, выступает основным инструментом и включает в себя задачи на развитие вербальных и невербальных навыков общения.

Ключевые слова: внеучебная деятельность студентов-менеджеров, творческие задачи профессиональной направленности, вербальные и невербальные навыки общения, коммуникативные качества, профессиональная направленность.

Спираючись на інноваційні процеси і вимоги сучасного суспільства до майбутнього менеджера, вищій навчальний заклад, який готує спеціалістів такого типу, прагне використовувати у повній мірі освітнє середовище, в якому студент-менеджер не тільки набуває знань, а й формує власний професійний світогляд, інтелектуально збагачується та отримує повний набір професійних якостей, навичок та вмінь. Звісно, що під час навчальної діяльності викладачеві інколи просто не вистачає часу для реалізації всіх поставлених задач, саме тому, на сучасному етапі велику увагу приділяють позанавчальній діяльності, яка досить довгий час залишалась осторонь і навіть не розглядалась, як сфера, в якій можливо організувати процеси формування та розвитку професійних якостей студентів-менеджерів.

Саме тому метою нашої статті є висвітлення сутності позанавчальної діяльності студентів-менеджерів та означення комплексу творчих завдань професійного спрямування, які можна використовувати під час позанавчальної діяльності.

Перш ніж означити комплекс творчих завдань професійного спрямування вважаємо правомірним визначити сутність позанавчальної діяльності студентів-менеджерів.

Зараз, серед розмаїття наукових джерел можна знайти досить вичерпну інформацію, що до загально педагогічного трактування позанавчальної діяльності студентів, її сутності, функцій, форм та методів, тому вважаємо правомірним, не зупинятись на детальному огляді наукових джерел, оскільки це не є метою нашої статті, а надати визначення педагогічної енциклопедії: „...позанавчальна діяльність – це складова частина виховного процесу у вищому навчальному закладі, одна з форм організації вільного часу студентів” [1, с. 59-60]. Далі зазначимо, що такі автори, як Кузьминський А. І., Маленкова Л. І., Новиков А. М., Нарійчук М. Д., Марцева Л. А., Лаврентьева О. О. у своїх працях у повному об’ємі висвітлюють це поняття.

Саме тому, пропонуємо одразу ж перейти до розгляду сутності позанавчальної діяльності студентів-менеджерів, яку визначає специфіка

професійної діяльності менеджера та виконувати їм функції. Так, наприклад, Киржнер Л. О. говорить, що „Професійна задача менеджера – служіння клієнтам, співробітникам, інвесторам і суспільству, приведення в рівновагу суперечливих результатів.... а це можливо тільки у випадку забезпечення довгострокового існування підприємства, для чого необхідні достатні доходи....” [2, с. 76 – 77].

Ми, в свою чергу, вважаємо професію менеджера суб'єкт-суб'єктним типом, так як менеджер у своїй професійній діяльності знаходиться у постійній взаємодії зі суспільством, клієнтами, співробітниками, інвесторами і саме рівень сформованості комунікативних якостей визначає успішність діяльності представників цієї галузі. Професійна сфера менеджера зв'язана з спілкуванням, і саме під час спілкування проявляються формуються та набувають подальшого розвитку і його професійні якості, а їх прояв відбувається саме під час організації власної професійної діяльності і саме тому під час організації позанавчальної діяльності ми повинні пам'ятати не тільки про формування комунікативних якостей студентів-менеджерів, а й про розвиток „Я-концепції”, про забезпечення оволодіння професійними знаннями, навиками та вміннями, а також про формування творчих та інтелектуальних можливостей особистості.

Треба зазначити, що не всяка позанавчальна діяльність студентів-менеджерів, а лише особливим чином організована, у нашому випадку професійно-орієнтована, забезпечує позитивне формування професійних, комунікативних навичок та якостей у студентів-менеджерів. Отже, ми маємо змогу стверджувати, що всі професійні якості та найголовніше комунікативні якості менеджерів можна формувати в процесі позанавчальної діяльності. В свою чергу, це вказує на те що професійна спрямованість повинна бути такою, щоб професійні потреби стали джерелом активності під час виконання комунікативних завдань, під час рольових, комунікативних, ділових ігор, творчої діяльності.

Отже, *позанавчальна діяльність студентів-менеджерів*, згідно до гуманізації виховання, це особливим чином організована взаємодія викладача і студента, яка спрямована на розвиток професійних, комунікативних та соціально корисних якостей; поглиблення теоретичних знань, отриманих під час практичних та лекційних занять; формування стійкої цивільної позиції та мотивацій до подальшої професійної діяльності; виховання професійно зорієнтованої особистості.

З огляду на сутність позанавчальної діяльності студентів-менеджерів визначимо її основні функції: 1. Функція професійного спрямування, за допомогою позанавчальної діяльності ми формуємо майбутнього фахівця; 2. Комунікативна функція, за допомогою позанавчальної діяльності ми розвиваємо комунікативні здібності та формуємо комунікативні якості студентів-менеджерів; 3. Інтелектуальна функція – дозволяє підвищити інтелектуальний рівень майбутнього фахівця, за допомогою форм та методів позанавчальної діяльності; 4. Розвиваюча функція – на кожному етапі організації позанавчальної діяльності відбувається розвиток психологічних й професійних якостей особистості та її інтелектуальних можливостей; 5. Соціалізуюча функція – реалізується через позанавчальну діяльність, оскільки завдання та заняття повинні мати не тільки зв'язок з професійною діяльністю а й бути наближеними до реального життя; 6. Творчо-естетична функція – реалізується в участі студентів-менеджерів у творчому проекті, під час створення якого не тільки удосконалюються творчі здібності, а й формується естетичний смак студентів-менеджерів. [3, с. 123 – 124].

Основна мета позанавчальної діяльності студентів-менеджерів: формування конкурентоспроможного фахівця, який володіє професійними, комунікативними якостями, та вільно використовує їх не тільки в процесі професійної діяльності, а й у повсякденному житті.

Основні напрямки позанавчальної діяльності студентів-менеджерів:
а) закріплення, збагачення і поглиблення знань, отриманих на лекційних та семінарських заняттях, розширення загальноосвітнього світогляду, вироблення

умінь і навичок самоосвіти, поширення знань про обрану спеціальність, формування професійного світогляду; б) формування інтересів до професії менеджера, виявлення і розвиток індивідуальних творчих здібностей і нахилів, до спеціальності; в) забезпечення реалізації мотивів, які повинні стати базою для формування комунікативних якостей у майбутніх менеджерів організацій; г) формування комунікативних якостей студентів-менеджерів за допомогою різноманітних методів та комунікативних завдань, які сприяють становленню майбутнього професіонала.

Спираючись на напрямки та функції позанавчальної діяльності студентів-менеджерів, ми визначили чотири етапи, а саме адаптивний, мотиваційний, формуючий, рефлексивний які відображають, не тільки загальну концепцію діяльності, а й відрізнятися комунікативною, інтелектуальною, професійною спрямованістю та спрямованістю на творчий розвиток, який передбачає формування самостійної особистості студента, і регламентує вибір матеріалу, методів, засобів та форм позанавчальної діяльності.

Саме тому комплекс методів, який спрямований на формування комунікативних якостей студентів-менеджерів повинен містити: активні методи: змагання, заохочення, бесіди, ротація, тренінги, ділові, комунікативні, економічні ігри та ін; метод творчих проєктів; методи роботи в малих студентських групах, комунікативні методи: міні-конференції, дискусії, диспути, аналіз та обговорення проблемних ситуацій на професійні теми, лекції, як спосіб забезпечення поглиблення знань студентів-менеджерів про професійну діяльність, презентації, творчі проєкти і т. ін.

Звісно, що користуючись тільки методами позанавчальної діяльності студентів-менеджерів, викладач-організатор навряд чи досягне мети – формування професійно спрямованої особистості, яка володіє комунікативними якостями та може використовувати їх на практиці. Ми розуміємо, що прояв комунікативних якостей особистості та їх формування невідривне від процесу спілкування, яке в свою чергу проявляється не тільки вербально тобто під час

розмови, а й не вербально - міміка та жести людини, тому студент-менеджер повинен володіти навичками вербального та невербального спілкування.

Для забезпечення такими навичками спілкування студентів-менеджерів ми звернулись до так званих комунікативних завдань, які, як правило, розглядаються невідривно від навчання іноземної мови [Г. Іваницька, Г. Шелехова, Г. Бушуєва, М. Мітіна, С. Ніколаєва] [4, с. 30 – 31] і які стали базою для створення творчих завдань професійного спрямування. Класифікувати такі завдання можна користуючись знаннями про прояв спілкування та специфіку професійної діяльності менеджера, отже: комплекс творчих завдань професійного спрямування можна класифікувати наступним чином:

- за змістом; (вербальні, невербальні)
- за способом відтворення (усні, письмові);
- за формою подання результатів (підготовка повідомлень, творчі роботи, міні-звіти, малюнки та ін.).

У комплексі творчих завдань представлені:

1. ***Завдання світоглядно-економічного типу*** (завдання на професійні теми)

1.1. *Вербальні завдання:* „Що ви знаєте про історію вашої професії?”, „Опишіть це підприємство”, завдання з використанням технічних засобів, а саме ресурсів Інтернет, комп’ютеру, до таких завдань відноситься творчий проект та його захист з використанням мультимедійної дошки).

1.2. *Невербальні завдання:* (такі завдання спрямовані на формування навичок невербальної комунікації, а також на закріплення правил комунікативного поведіння у різноманітних професійних ситуаціях, наприклад: ділові переговори, розмова по телефону, промова) „Міміка і пантоміміка”, „Комфортна відстань”, „Митниця”, „Візуальне відчуття”, „Відтворення жесту в етюдній ситуації дії менеджера”, „Рекламний ролик”, „Невербальний подарунок”, „Маріонетка”, „Дзеркало”, „Оживлення

професійних понять (менеджер, керівник фірми, маклер, комунікація, ділові переговори)”.

1.3. *Письмові завдання* (такі завдання спрямовані на формування навиків ділової переписки) „Напишіть резюме”, „Перевірте правильність написання заяви на роботу”, „Перевірте ділову переписку”, „Стенографуйте хід засідання ради директорів”.

2. *Завдання емоційно-оцінного типу* (створення комунікативних ситуацій за допомогою картин, художніх образів; природничого матеріалу).

2.1. *Вербальні завдання*: „Який камінь твій?”, „Опишіть картину відомого художника, яка відповідає вашій особистості?”, „Розкажіть історію виникнення цього камінця (квітки, дерева і т. п.)”.

2.2. *Вербальні завдання, які спрямовані на покращення якості мовлення студентів-менеджерів*: „Красивий низький голос”, „Запис на магнітофон”, „Вимова голосних”, „Вимова приголосних”.

2.3. *Невербальні завдання*. „Покажіть ваше улюблене дерево, квітку, витвір мистецтва” „Подивіться на картину, мімічно покажіть які почуття вона у вас викликає”.

2.4. *Письмові завдання*. „Опишіть цю картину, (квітку, камінь, дерево), використовуючи тільки ваші професійні терміни”, „Напишіть есе на професійну тему (прикладі тем: „Ділова комунікація, Професійні якості менеджера”).

3. *Завдання творчо-діяльнісного типу* (ділові ігри та економічні ігри, які відображають людські відносини на підприємстві) „Економічна структура заводу”, „Менеджмент підприємства”, письмові завдання, які потребують презентації „Надайте схему заводу, з огляду на його керівництво”, „Надайте жартівливу схему ділових стосунків на фірмі”.

4. *Завдання проблемного типу* (такі завдання допомагають у створенні конфліктних ситуацій, та під час їх виконання студенти-менеджери вчаться знаходити оптимальні шляхи вирішення конфліктів).

4.1. *Вербальні завдання:* „Нарада на підприємстві”, „Ранкова нарада”, „Конфлікт на підприємстві”, „Конфлікт в колективі співробітників”, „Правила виходу з конфлікту”.

4.2. *Вербальні завдання на професійні етичні дилеми* (такі завдання мають характер проблемних та потребують від студентів-менеджерів власної оцінки та прояв професійних якостей, вміння оцінювати ситуації та обирати єдині вірні рішення виходу з конфліктів).

Прикладом таких дилем можуть стати наступні завдання.

Дилема № 1: Співробітник має дуже добрі рекомендації, щодо професійних якостей та добре виконує свою роботу, але досить часто він запізнюється. Його колега знає про це, а керівництво здогадується. Під час чергового розподілу премій, постало питання про дисципліну. Тільки підтвердження колеги могло змінити рішення у позитивний або негативний бік. Що робити колезі, якщо він чесна та справедлива людина?

Дилема № 2: Керівник фірми прагне звільнити підлеглого за недобросовісну працю, але не знаходить для цього відповідного приводу. Раптом співробітник потрапляє у лікарню з серцевим нападом. На час хвороби керівник призначає на цю посаду іншого підлеглого, а хворому працівнику доручають інший вид роботи, з яким він не впорається. Хворому співробітнику не повідомляють про це, а коли він повертається до роботи ставлять перед фактом. Як повинен поводити себе хворий підлеглий?

Дилема № 3: Керівник заводу, у зв'язку з закриттям філіалу повинен звільнити одного з співробітників. Але у першого двоє дітей і при звільненні родина залишиться без коштів, а у другого хвора мати, яка потребує складної операції і її син єдина надія, як поступити керівникові?

4.3. *Невербальні завдання* „Покажіть свого колегу”, „Оберіть людину до якої ви негативно або позитивно відноситися, покажіть це”, „Покажіть до кого ви відчуваєте гнів, приязнь, страх”.

5. *Завдання медитативно-візуального типу* (завдання такого типу стабілізують емоційний стан, допомагають зосередитися на проблемі, можуть

використовуватися на початку або наприкінці заняття або будь-якого заходу) „Корабель на якому я пливу”, „Мудрець із храму”, „Гірська вершина”. Такі завдання потребують від учасників зосередження уваги, тиші.

Ми досить добре розуміємо, що означений вище комплекс завдань повинен використовуватись згідно до регламенту організації позанавчальної діяльності. Отже, нижче зазначимо основні форми організації даного виду діяльності студентів: масові форми організації позанавчальної діяльності студентів-менеджерів („Посвята у спеціальність”, „День менеджменту”, „Тиждень професіонала” і т. ін.); групові форми організації позанавчальної діяльності студентів-менеджерів („Дискусійний клуб „Радість спілкування”, „Круглі столи”, „Сократівські бесіди”, тренінгові групи „Доброго дня люди”, „Я – лідер”, екскурсії до музеїв, виробничих потужностей, фірм; прогулянки до парку, до лісу.); індивідуальні форми організації позанавчальної діяльності студентів-менеджерів. (такі форми спрямовані на корекцію процесу формування комунікативних якостей студентів-менеджерів) [5, с. 234 – 235].

Серед означених форм ми, звісно, обираємо саме групові та індивідуальні форми, оскільки саме в їх контексті ми має змогу не тільки впровадити означений комплекс завдань, а й урізноманітнити його комплексом методів та прийомів, які спрямовані саме на формування комунікативних якостей студентів-менеджерів.

Резюмуючи все вище викладене, зазначимо ще раз, що сутність позанавчальної діяльності студентів-менеджерів визначає специфіка професійної діяльності менеджера, а її зміст визначають мета, завдання, напрямки, комплекс методів, комплекс творчих завдань професійного спрямування, форми позанавчальної діяльності та етапи її організації які відображають процес формування комунікативних якостей студентів-менеджерів. Визначений комплекс творчих завдань професійного спрямування поряд з комплексом методів повинні використовуватися у групових формах організації позанавчальної діяльності студентів-менеджерів. Саме в рамках

групових форм викладач-організатор має і час і змогу і найголовніше бажання студентів ставати професіоналом у обраній спеціальності.

Звісно, що дана стаття не вичерпує всіх аспектів проблеми організації позанавчальної діяльності студентів-менеджерів. Глибинного обґрунтування вимагають питання методів формування комунікативних якостей студентів-менеджерів, комунікативних завдань, які у нашому випадку стали базою комплексу творчих завдань професійного спрямування.

Література

1. **Российская** педагогическая энциклопедия : в двух т. / гл. ред. В. В. Давыдов. – М. : науч. изд. „Большая Российская Энциклопедия”, 2008. – Т. I. – 1200с.
2. **Кузьмінський А. І.** Педагогіка вищої школи : навч. посіб. – К. : Знання, 2005. – 486с.
3. **Киржнер Л. А.** Менеджмент организаций / Л. А. Киржнер, Л. П. Киенко – М., 2009. – 688 с.
4. **Ніколаєва С. Ю.** Практикум з методики викладання англійської мови у середніх навчальних закладах. – К. : Ленвіт, 2004. – 303с.
5. **Фіцула М. М.** Педагогіка вищої школи : навч. посіб. – К. : Академвидав, 2006. – 352 с.

Katkova V. P.

The Usage of the Complex of Constructive Tasks of a Professional Orientation in the Course of Students-Managers' Extracurricular Activities. Article is devoted to consideration of essence of students-managers extracurricular activity concept, in the course of which the formation and development of communicative qualities is originated. The communicative qualities characterize professional activity of the manager. The complex of constructive tasks of a professional orientation which is used during the organization of students-managers' extracurricular activities, acts as the main tool and includes tasks on development of verbal and nonverbal skills of communication.

Key words: extracurricular activities of students-managers, constructive tasks of a professional orientation, verbal and nonverbal skills of communication, communicative qualities, professional orientation.

Відомості про автора

Каткова Вікторія Павлівна – викладач кафедри мовної підготовки фахівців Донбаського державного технічного університету. Основні наукові інтереси зосереджені навколо проблематики інноваційних тенденцій організації позанавчальної, яка спрямована на формування комунікативних якостей студентів-менеджерів.

Стаття надійшла до редакції 12.12.2012 р.

Прийнято до друку 21.12. 2012 р.